

Sveitarfélagið Ölfus
Hafnarbergi 1
815 Þorlákshöfn

Reykjavík, 28. nóvember 2023
UST202311-136/A.B.
10.04.03

Efni: Lýsing - Deiliskipulag - Thor landeldi - Sveitarfélagið Ölfus

Vísað er til erindis skipulagsfulltrúa Sveitarfélagsins Ölfuss er barst 14. nóvember sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um lýsingu að deiliskipulagi fyrir Thor landeldi í Sveitarfélaginu Ölfuss.

Í greinargerð kemur fram að Thor landeldi ehf. stefni að framleiðslu á 20.000 tonnum á ári í þaueldi fisks á landi en stöðin verður byggð í þremur áföngum. Framkvæmdaraðili áformar að reisa bæði seiðaeldisstöð og áframeldisstöð á svæðinu. Thor landeldi stefnir að því að framleiða lax í stöðinni en stöðin verður þó útbúin þeim möguleika á að þar verði hægt að framleiða bleikju og regnbogasilung.

Umhverfisstofnun bendir á að stofnunin veitti umsögn varðandi tillögu að matsáætlun dags. 31. júlí sl.¹

Áhrif á vatn

Í greinargerð segir að staðsetningin sé talin afar heppileg fyrir eldið vegna þess að svæðið sé auðugt af fersku vatni og jarðsjó sem þarf til framleiðslunnar.

Áætluð vatnspörf stöðvarinnar, við fullan rekstur, er 15 m³/sek af fullsöltu vatni (borholusjó) og 500 l/sek af ferskvatni. Hámarkslífmassi í áframeldisstöð verður 13.000 tonn og hámarkslífmassi seiðaeldisstöðvar 135 tonn.

Umhverfisstofnun bendir á að samkvæmt 28. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála skulu opinberar áætlanir á vegum stjórnvalda, svo sem vegna skipulagsmála, vera í samræmi við þá stefnumörkun um vatnsvernd sem kemur fram í vatnaáætlun. Framkvæmdir og starfsemi skulu uppfylla markmið laganna og stefnumörkun setta fram í vatnaáætlun. Í lögunum kemur fram að vernda skuli allt vatn (yfirborðsvatn og grunnvatn) og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Jafnframt er lögunum ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns sem og langtímavernd vatnsauðlindarinnar.

Öll vatnshlot eiga að ná umhverfismarkmiðum sínum. Samkvæmt lögunum má ástand vatnshlota ekki rýrna.

¹ https://ust.is/library/sida/Umhverfisstofnun/Umsagnir/M%3f81_Thor_landeldi_-_Ums%3fb6gn.pdf

Þau grunnvatnshlot sem eru innan framkvæmdarsvæðis eru Selvogstraumur 3 (104-290-G) og Ölfusstraumur 3 (103-268-G) og mun vatnstaka fara fram fara fram úr þeim. Umhverfismarkmið þessara tveggja grunnvatnshlota er að hafa góða magnstöðu og gott efnafræðilegt ástand. Ástand grunnvatnshlotanna hefur ekki verið flokkað vegna skorts á gögnum.

Til viðbótar mun starfsemin losa fráveituvatn í strandsjávarhlotið Stokkseyri að Þorlákshöfn (103- 1341-C). Umhverfismarkmið strandsjávarhlota er að vera í að minnsta kosti góðu vistfræðilegu ástandi og góðu efnafræðilegu ástandi. Strandsjávarhlotið hefur ekki verið ástandsflökkað vegna skorts á gögnum.

Ástand vatnshlotanna má ekki rýrna, hvorki varanlega né tímabundið.

Mikilvægt er að í umhverfismati verði fjallað vel um möguleg áhrif á vatn, hvort sem það er vegna losunar í strandsjó eða vatnstaka. Bæði vegna fyrirhugaðrar starfsemi sem og samlegðaráhrif þeirra sem hafa áhrif á vatn. Umfjöllun um áhrif á og grunnástand einstakra gæðapátta er best til þess fallin til að meta möguleg áhrif og að lagt verði mat á hvort deiliskipulagið eða starfsemin muni hafa áhrif á vatn. Gæðapættir fyrir grunnvatn eru settir fram í kafla 2, viðauka III reglugerðar nr. 535/2011. Gæðapættir sem notaðir eru til að meta ástand grunnvatnshlota eru breytingar á hæð grunnvatnsyfirborðs (magnstaða grunnvatns) og leiðni og styrkur mengunarvalda (efnafræðilegt ástand). Sýna þarf fram á að nýting á grunnvatni muni ekki hafa áhrif á sjálfbærni grunnvatns (magnstöðu) sem t.d. getur birst í áhrifum á lindir og yfirborðsvatn eða haft áhrif á notkun og starfsemi annarra á svæðinu.

Gæðapættir sem notaðir eru til að meta ástand strandsjávarhlota eru nítrat, fosfat, blaðgræna, hryggleysingar og þörungur á hörðum botni (sjá skýrslu Hafrannsóknarstofnunar²).

Ef matið leiðir í ljós möguleg áhrif á vatnshlotin skal leggja fram mótvægisáðgerðir sem skulu tryggja að vatnshlotin uppfylli umhverfismarkmið.

Mikilvægt er að öll forvinna og grunnrannsóknir séu vel af hendi gerðar áður en farið er af stað í framkvæmdir og áhrif framkvæmdarinnar á vatnshlotin metin. Auk þess að vatnshlotin verði vöktuð til framtíðar. Nálgast má upplýsingar um vöktun vatnshlota á heimasíðu stjórnar vatnamála.³

Fráveita

Í greinargerð segir að sjórinn sé talinn öflugur viðtaki fyrir fráveituvatn frá stöðinni enda stendur hún fyrir opnu hafi á brimasömu strandsvæði með sterka strauma. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að eðli hreinsivirkis komi fram, að útrás fráveitu sé sýnd á uppdrætti og hún sé innan skipulagssvæðis.

Úrgangur

Umhverfisstofnun telur mikilvægt að það komi fram í tillögunni hversu mikið falli til af fiskimykju og dauðfiski við framleiðsluna.

² Hafrannsóknastofnun 2022. [Vistfræðileg viðmið við ástandsflökun strandsjávar](#)

³ <http://vatn.is/haf-og-vatn/stjorn-vatnamala/voktun-vatns/>

Umhverfisstofnun telur það nauðsynlegt að fjallað sé um endurnýtingu úrgangs og bendir á stefnu stjórnvalda, Í átt að hringrásarhagkerfi⁴, sem kom út í júní 2021 en samkvæmt henni er stefnt að því að hætta alfarið urðun lífbrjótanlegs úrgangs. Stofnunin bendir þó á að að notkun fastefnis/fiskimykju til áburðar og vinnsla og/eða geymsla á aukaafurðum dýra er háð samþykki Matvælastofnunar. Því bendir stofnunin á að leita skal samþykkis Matvælastofnunar áður en/ef ætlunin er að nýta efnið.

Starfsleyfi

Umhverfisstofnun bendir á að fiskvinnsla er háð starfsleyfi eða skráningu sbr. lög nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerð nr. 550/2018 um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit.

Í kafla 5 kemur fram að framkvæmdin gæti verið háð starfsleyfi heilbrigðisnefndar skv. 14. gr. reglugerðar nr. 798/1999 um fráveitur og skólp. Umhverfisstofnun bendir á að greinin á einungis við um leyfisveitingar í þéttbýli og á ekki við hér.

Hraun

Í greinargerð kemur fram að innan skipulagssvæðisins sé hraun sem nýtur sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. náttúruverndarlaga. Auk þess segir varðandi skilmála aðalskipulag að við vinnslu deiliskipulags og uppbyggingu skal hafa í huga að staðsetja lóðir og mannvirki þannig að röskun á hrauni og landslagi verði eins takmörkuð og kostur er.

Umhverfisstofnun bendir á að skilmálar aðalskipulags eru ekki í samræmi við ákvæði náttúruverndarlaga.

Umhverfisstofnun bendir á að í 61. gr. laganna er kveðið á um sérstaka vernd þeirra vistkerfa og jarðminja sem taldar eru upp í 1. mgr. og 2. mgr. sama ákvæðis. Samkvæmt 3. mgr. ákvæðisins ber að forðast röskun þeirra náttúruyfyrirbæra, sem undir greinina falla, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi.

Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir.

Umhverfisstofnun leggur áherslu á að fjallað sé um hraunið í tillögunni og það komi fram hvaða leiðir verði farnar til þess að forðast rask þess sbr. 61. gr. náttúruverndarlaga og hvaða valkostir séu skoðaðir.

Umhverfisstofnun bendir á að ef tillagan gerir ráð fyrir röskun á hrauni þurfi að rökstyðja þá ákvörðun og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu. Auk þess þarf, í samræmi við ofangreint ákvæði náttúruverndarlaga, að koma fram hvaða brýnu almannahagsmunir réttlæta röskun á hrauninu.

⁴ https://www.stjornarradid.is/library/02-Rit--skyrslur-og-skrar/UAR_stefnal_att_ad_hringrasarhagkerfi.pdf

Fuglar

Í kafla 7.1 undir umhverfisþættir er fuglalíf ekki einn af þeim umhverfispáttum sem á að meta. Umhverfisstofnun bendir á að eldi af þessari stærðargráðu getur fylgt talsverð losun fastefnis og næringarefna þó að frárennsli verði hreinsað með tromlusíu. Stofnunin telur því að meta þurfi möguleg áhrif á fuglalíf vegna þess og skoða mögulegar mótvægisáðgerðir líkt og bent var á í umsögnum stofnunarinnar og Náttúrufræðistofnunar Íslands um matsáætlun framkvæmdarinnar. Stofnunin bendir á mikilvægi frágangs við útrás frárennslis og góðu eftirliti með því hvort fuglar séu að sækja í næringarefni á svæðinu.

Útivist

Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að fjallað sé um áhrif útivistar vegna starfseminnar, en samkvæmt aðalskipulagi er gert ráð fyrir gönguleið meðfram ströndinni.

Stofnunin bendir á að í skipulagsreglugerð nr. 90/2013 kemur eftirfarandi fram í gr.5.3.2.14., skipulag við vötn ár og sjó. „Við afmörkun lóða á svæðum utan þéttbýlis skal þess gætt að rými sé fyrir aðkomu að og meðfram vötnum, ám og sjó. Utan þéttbýlis skal ekki reisa mannvirki nær vötnum, ám eða sjó en 50 m. Þó er heimilt að reisa samgöngumannvirki svo sem brýr og stíflur og fyrirhleðslur í tengslum við virkjanir fallvatna og varnir gegn ágangi sjávar og vatns nær vötnum, ám og sjó en 50 m.“ Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að það sé nægt rými fyrir meðfram sjávarlengjunni, svo að útivistargildi skerðist ekki og gönguleið sýnd með skýrum hætti á uppdrætti deiliskipulags og hvernig fólk á að þvera vatnsrásir frá fyrirtækinu.

Fram kemur í lýsingu að gert sé ráð fyrir reiðleið meðfram svæðinu í aðalskipulagi, en skv. mynd 1 á bls. 2 er reiðleiðin innan marka deiliskipulagssvæðisins. Gera þarf grein fyrir áhrifum á reiðleiðina sjálfa og þeim sem hana nota.

Samlegðaráhrif

Umhverfisstofnun leggur mikla áherslu á að í umhverfismatskýrslu verði ítarlega verði gert grein fyrir mögulegum samlegðaráhrifum við aðra starfsemi, sérstaklega m.t.t. vatnstöku og losunar í viðtaka.

Virðingarfyllst,

Axel Benediktsson

sérfræðingur

Hulda Soffía Jónasdóttir

sérfræðingur